EUROPEISKA
KOMMISSIONEN

Bryssel den 19.7.2022
COM(2022) 340 final

RAPPORT FRÅN KOMMISSIONEN TILL RÅDET OCH EUROPAPARLAMENTET

Sammanfattning av de årliga genomföranderapporterna för de operativa program som medfinansierats av fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt under 2020

Sammanfattning av de årliga genomföranderapporterna för de operativa program som medfinansierats av fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt under 2020

1. INLEDNING

Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt (*Fead*)[1] **ska bidra till att mildra de värsta formerna av fattigdom i EU, såsom livsmedelsbrist, barnfattigdom och hemlöshet.** Sammanlagt 3,8 miljarder euro (i löpande priser) var tillgängliga genom Fead för perioden 2014–2020. EU tillhandahåller upp till 85 % av finansieringen, vilket kompletteras med medlemsstaternas egna medel. Det innebär att fondens totala värde uppgår till cirka 4,5 miljarder euro.

Medlemsstaterna kan använda fonden på följande två olika sätt:

- För ett operativt program genom vilket livsmedelsbistånd och/eller grundläggande materiellt bistånd tillhandahålls (operativt program I).
- För ett operativt program som främjar social delaktighet (operativt program II).

Livsmedelsbistånd och/eller grundläggande materiellt bistånd ska åtföljas av kompletterande åtgärder, till exempel utbildning för att främja en hälsosam kosthållning samt råd om tillagning och förvaring av livsmedel, bättre tillgång till hälso- och sjukvård, psykologiskt stöd och terapi, kurser för kompetensutveckling, råd om hur man hanterar en hushållsbudget, sociala aktiviteter och fritidsaktiviteter samt tillhandahållande av juridiska tjänster.

I enlighet med den rättsliga grunden[2] **baseras denna sammanfattning på 2020 års nationella genomföranderapporter**, som medlemsstaterna lämnat till kommissionen. Liksom under tidigare år innehåller rapporten dessutom information om framsteg och finansiell information för perioden efter 2020 när sådan finns tillgänglig.

Enligt 2020 års genomföranderapporter om Fead bidrog fonden till att ta itu med de negativa effekterna av covid-19-pandemin bland dem som har det sämst ställt och till att lindra de värsta formerna av fattigdom och social utestängning. Trots sin begränsade budget har Fead visat att den på ett framgångsrikt sätt kompletterar de nationella insatserna för att komma till rätta med materiell fattigdom och för att bekämpa fattigdom och social utestängning. Fonden bidrog framför allt till att ta itu med livsmedelsbrist, barnfattigdom och hemlöshet. Tack vare den extra flexibilitet som de sammanhållningspolitiska insatserna för flyktingar i Europa (Care) innebär för Feads program kommer finansiering från Fead dessutom att bli viktig för att tillhandahålla välbehövlig hjälp med livsmedel och grundläggande materiellt bistånd till dem som flyr Ukraina.

[1] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 223/2014 av den 11 mars 2014 om fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt (EUT L 72, 12.3.2014, s. 1). Förordningen ändrades i augusti 2018 genom en översyn av budgetförordningen: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?qid=1537946431022&uri=CELEX:02014R0223-20180802. Genom förordning (EU) 2020/559 ändras förordning (EU) nr 223/2014 för att ge medlemsstaterna möjlighet att hantera covid-19-utbrottet och införa särskilda åtgärder för att säkerställa att de som har det sämst ställt kan fortsätta att ta emot bistånd från Fead på ett säkert sätt. Genom ändringsförordning (EU) 2021/177 kan medlemsstaterna använda ytterligare medel som gjorts tillgängliga för återhämtning efter covid-19 inom ramen för initiativet React-EU under 2021 och 2022.

[2] Artikel 13.9 i förordning (EU) nr 223/2014. I kommissionens delegerade förordning (EU) nr 1255/2014 av den 17 juli 2014 fastställs innehållet i de årliga och slutliga genomföranderapporterna, inbegripet förteckningen över gemensamma indikatorer.

Fead är förenlig med Europa 2020-strategin och handlingsplanen för den europeiska pelaren för sociala rättigheter (som har som mål att minst 15 miljoner människor ska lyftas ur riskzonen för fattigdom eller social utestängning före utgången av 2030) genom att främja social delaktighet och socialt skydd. Den kompletterar andra EU-fonder, särskilt Europeiska socialfonden och Asyl-, migrations- och integrationsfonden, genom att rikta sig till andra grupper och omfatta kompletterande åtgärder.

Det sociala sammanhang i vilket Fead verkade under 2020 karaktäriserades av ökade utmaningar i form av fattigdom och social utestängning som en följd av covid-19-pandemin. År 2020 löpte uppskattningsvis 96,5 miljoner människor risk att drabbas av fattigdom eller social uteslutning[3] i EU, vilket motsvarar 21,9 % av den totala befolkningen. Detta motsvarar en ökning med omkring 900 000 personer jämfört med 2019. Omkring 6,3 miljoner människor löpte samtliga tre risker för fattigdom och social utestängning samtidigt (riskera inkomstfattigdom, vara drabbad av allvarlig materiell eller social fattigdom och bo i hushåll med mycket låg arbetsintensitet). Under 2020 hade 38 miljoner människor i EU inte råd med en måltid av god kvalitet varannan dag[4] och livsmedelsbistånd är i dag fortfarande avgörande för en del av befolkningen i många medlemsländer.

1.1 Framtida utveckling

För den aktuella fleråriga budgetramen för 2021–2027 har Fead integrerats i Europeiska socialfonden+ (ESF+) för att förenkla finansieringen och förbättra synergierna mellan fonderna. För att öka stödet för social delaktighet krävs enligt förordningen om ESF+[5] att minst 25 % av ESF+-delen inom ramen för delad förvaltning ska anslås till mål för social delaktighet (jämfört med 20 % under ESF 2014–2020) samt att ytterligare minst 3 % per medlemsstat ska tilldelas för att ta itu med materiell fattigdom, vilket är Feads viktigaste mål i nuläget.

Särskilda regler gäller för stöd till åtgärder mot materiell fattigdom i syfte att göra stödet så effektivt som möjligt. I samband med halvtidsöversynen av Fead framhöll berörda parter värdet och behovet av att bibehålla de principer som präglar fonden, såsom i) flexibilitet och de i allmänhet mindre stränga förvaltningskraven i förhållande till de vanliga ESF-programmen, och ii) de etablerade nätverken och operativa metoderna. Låga trösklar gör att stöd kan ges till personer som inte nås av sociala tjänster, t.ex. hemlösa, nya eller papperslösa migranter eller vissa äldre som riskerar att drabbas av fattigdom. Dessutom möjliggör det skyndsamma reaktioner vid framväxande behov och krissituationer.

1.2 Samordning av Fead på EU-nivå

Liksom under tidigare år var Feads expertgrupp fortsatt det huvudsakliga forumet för informationsutbyte mellan förvaltande myndigheter om genomförandet. Expertgruppen sammanträdde två gånger 2019 och fyra gånger 2020 för att diskutera olika aspekter av programmets genomförande, särskilt kompletterande åtgärder, livsmedelsgåvor, revisioner, samordning med andra EU-fonder, förenklade kostnadsalternativ och e-kuponger. På

[3] Antalet personer som löper risk för fattigdom eller social utestängning är det totala antalet personer som i) löper risk för fattigdom (med hänsyn till disponibel inkomst) och/eller ii) lider av allvarlig materiell och social fattigdom (mätt utifrån möjligheten att ha råd med en uppsättning på förhand fastställda materiella produkter eller sociala aktiviteter) och/eller iii) bor i hushåll med mycket låg arbetsintensitet.

[4] Denna indikator definieras som att inte ha råd med en måltid innehållande kött, kyckling eller fisk (eller annan vegetarisk motsvarighet) varannan dag. Den härrör från undersökningen av inkomst- och levnadsvillkor (EU-Silc).

[5] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1057 av den 24 juni 2021 om inrättande av Europeiska socialfonden+ (ESF+) och om upphävande av förordning (EU) nr 1296/2013.

sammanträdenas dagordning 2020 ingick även krishantering i samband med covid-19-pandemin, däribland relevanta ändringar av förordningen om Fead. I oktober och december 2020 sammanträdde Feads expertgrupp med ESF:s tekniska arbetsgrupp.

I syfte att förbättra förbindelserna med berörda parter ersattes under 2020 och 2021 de tidigare sammanträdena i Fead-nätverket med verksamhet för ömsesidigt lärande för de aktörer som deltar i genomförandet. Tre tematiska onlineseminarier, tre kollegiala utbyten och två konferenser anordnades under denna period, då de återstående utmaningarna med genomförandet och möjligheterna med ESF+ diskuterades.

Under seminarierna och de kollegiala utbytena diskuterades i synnerhet följande frågor:

- Egenskaperna hos de nya slutmottagarna av det stöd som finansieras genom Fead samt de nya metoder som tillämpats under covid-19-krisen.
- Möjliga integrerade strategier för att stödja den sociala delaktigheten bland slutmottagarna.
- Övervakning och uppsökande arbete.
- Kompletterande åtgärder för social delaktighet i samband med och efter pandemin.
- Införandet av system med kuponger/e-kuponger.
- Berörda parters och slutmottagarnas deltagande och roll.

2. FRAMSTEG I GENOMFÖRANDET AV DE OPERATIVA PROGRAMMEN[6]

2.1 Ekonomiskt genomförande

De sammanlagda stödberättigande offentliga utgifter som anslagits till stöd inom ramen för Fead uppgick till 643 miljoner euro under 2020, vilket var en ökning från 608 miljoner euro under 2019. I slutet av 2020 uppgick de samlade belopp som anslagits (för perioden 2014–2020) till närmare 3,9 miljarder euro, vilket motsvarar 85 % av programmens totala medel (vilket inkluderar EU-medel och nationell medfinansiering). Under 2020 betalades ett belopp på omkring 552,2 miljoner euro ut till stödmottagarna – en betydande ökning jämfört med tidigare års nivåer (478,5 miljoner euro 2019, 501,2 miljoner euro 2018, 412,8 miljoner euro 2017 och 435,2 miljoner euro 2016). Ökningen beror främst på att insatserna i Rumänien återupptogs 2020[7]. Den är också en återspegling av att efterfrågan ökade på grund av covid-19-pandemin.

Enligt uppgifterna för 2020 ledde covid-19-utbrottet till att medlemsstaterna deklarerade lägre utgifter. Under andra kvartalet 2020 uppgick de till 51 miljoner euro – mindre än hälften av motsvarande belopp för 2019 (128 miljoner euro). Situationen förbättrades emellertid under den andra delen av året. I slutändan var det totala fondbelopp som deklarerades under 2020 endast något lägre än det totala belopp som deklarerats under 2019 (549 miljoner euro jämfört med 573 miljoner euro 2019). Det totala belopp som

[6] Siffror visar situationen för programperioden 2014–2020 som avslutades den 31 december 2020, enligt vad som rapporterats fram till den 12 november 2021 i de årliga genomföranderapporterna. Samtliga rapporter och uppgifter samlas in i systemet för fondförvaltning i Europeiska unionen – SFC2014 (https://ec.europa.eu/sfc/en/2014/fund/fead). SFC2014 regleras genom kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 463/2014 av den 5 maj 2014.

[7] Rumänien rapporterade inget tillhandahållande av livsmedelsbistånd under 2017–2019 – detta på grund av institutionella utmaningar och problem med offentliga upphandlingar, som ledde till förseningar i omstruktureringen av landets operativa program. Dessa problem har sedan dess åtgärdats och stödet från Fead, inbegripet det materiella biståndet, kom igång igen under 2020.

betalades ut inom ramen för Fead under 2021 ökade till 621 miljoner euro till följd av de ytterligare resurser (81 miljoner euro) som gjorts tillgängliga genom React-EU.

Fonden har visat sig vara anpassningsbar och snabbt kunna svara på framväxande behov, bland annat under covid-19-krisen. Förordningen om Fead ändrades i april 2020[8] som en del av initiativet CRII+, vilket möjliggjorde användningen av indirekta utdelningsmetoder, såsom kuponger och kort (för att minska risken för smittspridning), och inköp av personlig skyddsutrustning till de organisationer som delar ut bistånd från Fead. Genom ändringarna blev det dessutom möjligt att erbjuda medlemsstaterna en medfinansieringsgrad på 100 % under loppet av ett räkenskapsår. I slutet av 2021 hade tolv av Feads program ändrats: åtta kom att omfattas av en medfinansieringsgrad på 100 % och fyra av införandet av nödåtgärder som ett svar på covid-19-pandemin.

Som en del av kommissionens återhämtningsplan inom ramen för React-EU[9] antogs ytterligare en ändring av förordningen om Fead i februari 2021. Genom ändringen kan medlemsstaterna anslå ytterligare medel till program inom ramen för ESF, Fead och Europeiska regionala utvecklingsfonden. De ytterligare resurserna kan fungera som komplement till det befintliga stödet, t.ex. i form av livsmedelsbistånd och/eller grundläggande materiellt bistånd eller projekt för social delaktighet. Stödet bör ligga i linje med de särskilda behoven i varje medlemsstat och hänsyn bör tas till det ökade antalet utsatta personer sedan utbrottet av covid-19-pandemin. Inom ramen för React-EU 2021 har 13 operativa program (Belgien, Bulgarien, Estland, Spanien, Frankrike, Kroatien, Italien, Lettland, Luxemburg, Österrike, Rumänien, Slovenien och Slovakien) ändrats, med ett sammanlagt tillägg på 506 miljoner euro.

Den 6 april 2022 ändrades förordningen om Fead[10] vad gäller sammanhållningspolitiska insatser för flyktingar i Europa (Care). Medlemsstaterna och regionerna har nu större flexibilitet att använda Fead för att ge krisstöd till dem som flyr Ukraina till följd av Ryska federationens invasion. Närmare bestämt kan medlemsstaterna vid behov ändra vissa delar av programmen för att hantera krisen och enbart underrätta kommissionen om detta, utan att behöva dess godkännande. I förordningen fastställs dessutom att insatserna är stödberättigade från och med ett tidigare datum – den 24 februari 2022. Slutligen förlängs möjligheten till en medfinansieringsgrad på 100 % under det räkenskapsår som inleds den 1 juli 2021 och avslutas den 30 juni 2022. Vidare antogs en förordning[11] för att komplettera Care den 12 april. Genom ändringen tillförs likviditet och stödmottagarna ges snabbare tillgång till medlen genom att ytterligare 3,5 miljarder euro betalas ut i förhandsfinansiering av 2021 års delbetalning genom React-EU till Fead och sammanhållningsprogram som stöds genom React-EU-medel.

2.2 Genomförandet på fältet

Antal personer som nås av insatserna och slutmottagarnas profil

Under 2020 delade 27 medlemsstater framgångsrikt ut bistånd via Fead och gjorde stora framsteg mot Feads mål. De flesta medlemsstaterna (23 av 27) delade ut livsmedelsbistånd och/eller grundläggande materiellt bistånd i kombination med

[8] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=celex%3A32020R0559
[9] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=celex%3A32021R0177
[10] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/HIS/?uri=uriserv:OJ.L_.2022.109.01.0001.01.ENG
[11] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/HIS/?uri=uriserv:OJ.L_.2022.115.01.0038.01.ENG

kompletterande åtgärder (operativt program I, se tabell 1). Fyra medlemsstater fortsatte att driva program för social delaktighet (operativt program II, tabell 1).

Tabell 1. Typ av bistånd under 2020

Operativt program	Typ av bistånd	Medlemsstat
Operativt program I	Livsmedel	Belgien, Bulgarien, Estland, Finland, Frankrike, Malta, Spanien, Polen, Portugal, Slovakien Slovenien (11)
	Grundläggande materiellt bistånd	Österrike (1)
	Båda delar	Grekland, Irland, Italien, Kroatien, Lettland, Litauen, Luxemburg, Rumänien, Tjeckien, Ungern (10)
Operativt program II	Social delaktighet	Danmark, Nederländerna, Sverige, Tyskland (4)

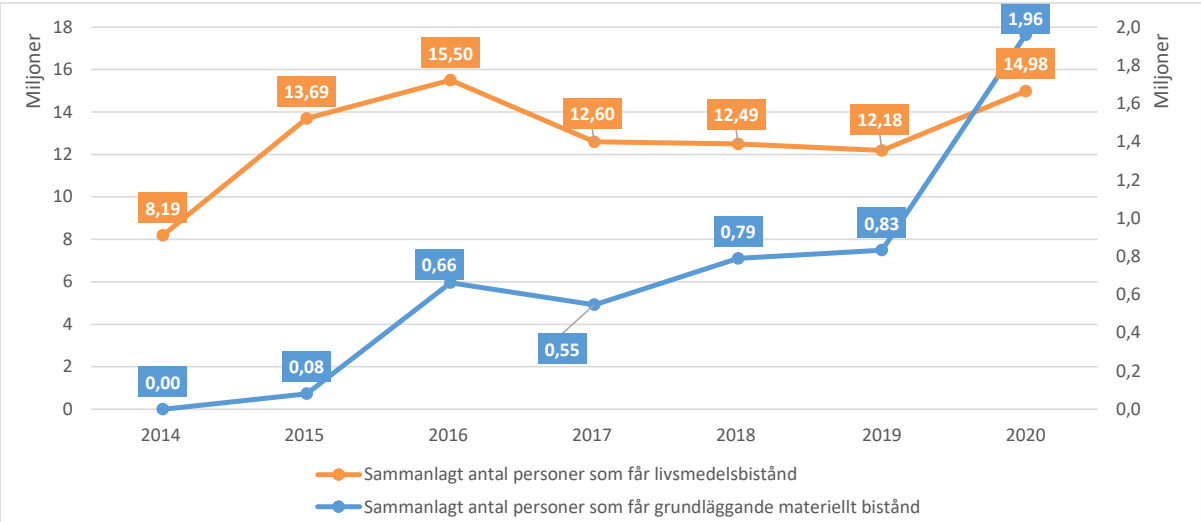
Källa: SFC2014

Under 2020 fick nästan 1,5 miljoner människor livsmedel via Fead (en ökning från 12,2 miljoner under 2019), omkring 1,96 miljoner människor fick materiellt bistånd (en ökning från 800 000 under 2019) och 30 000 människor fick stöd för social delaktighet, precis som under 2019. Ökningarna beror främst på att insatserna i Rumänien återupptogs. De är emellertid också en återspegling av covid-19-hälsokrisen, som ledde till att förutsättningarna för utsatta personer som redan fick stöd från Fead försämrades medan nya personer också kom att söka livsmedelsbistånd. Det handlade bland annat om personer med osäkra anställningar (såsom korttidsanställningar, tillfälliga eller informella arbeten), egenföretagare och missgynnade studenter inom högre utbildning. Den mest betydande ökningen av slutmottagare noterades i Frankrike (714 000 fler än under 2019), Italien (597 000 fler), Spanien (268 000 fler) och Ungern (113 000 fler). Omvänt registrerade åtta medlemsstater[12] ett färre antal slutmottagare, i synnerhet Kroatien (en minskning med 175 000 mottagare eller 88 % färre än under 2019), Slovakien (145 000 eller 51 % färre[13]) och Cypern (1 800 eller 76 % färre) liksom Danmark och Nederländerna.

Diagram 1. ***Antal personer som får livsmedelsbistånd och/eller grundläggande materiellt bistånd (räknat i miljoner)***

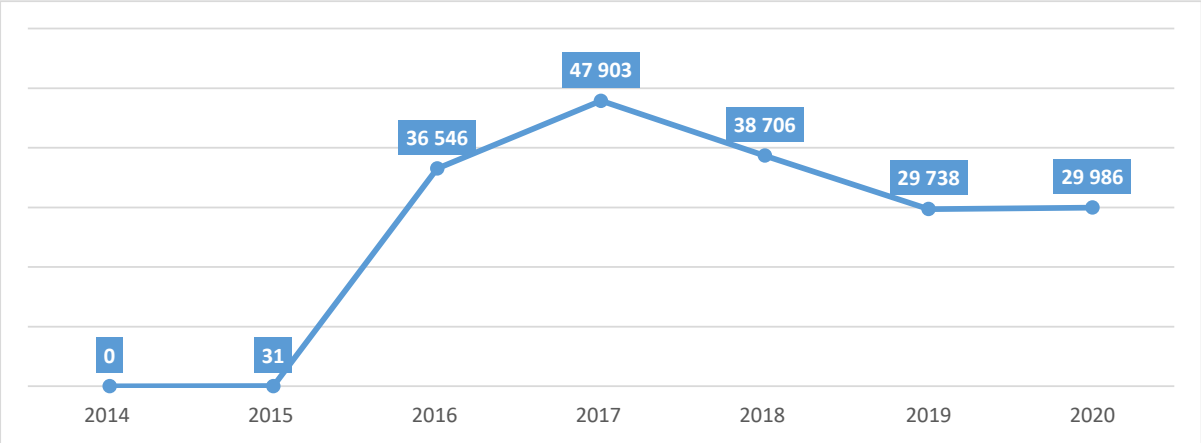
[12] I Belgiens fall omfattade siffrorna i genomföranderapporten för 2019 ett fel, då det angavs att antalet personer som fått stöd uppgick till 413 058, trots att den korrekta siffran var 358 726. Som förklarats i tidigare rapporter noterar den belgiska förvaltande myndigheten varje år en överskattning av de siffror som organisationerna lägger fram, och i 2019 års genomföranderapport hade siffran inte justerats. År 2020 hade siffran ökat jämfört med 2019, men var fortfarande lägre än under 2018 (från 358 726 personer som fick stöd 2019 till 381 951 personer 2020, motsvarande en ökning med 23 225 personer).

[13] Det lägre totala antalet slutmottagare i Slovakien beror däremot på att materiellt bistånd inte tillhandahölls under 2020, samtidigt som den budget som anslagits till utdelning av hygienpaket utnyttjades till fullo. Samtidigt fortsatte den förvaltande myndigheten med offentliga upphandlingar för ytterligare resurser.



Källa: SFC2014

Diagram 2. ***Sammanlagt antal personer som får stöd för social delaktighet***



Källa: SFC2014

Målgruppernas profil har i stort sett förblivit oförändrad, om än med några smärre förändringar. Under 2020 var, enligt partnerorganisationernas uppskattningar, omkring 47 % av slutmottagarna kvinnor (2 procentenheter färre än under 2019), 28 % barn i åldern 15 år eller yngre, omkring 10 % migranter, deltagare med utländsk bakgrund eller minoriteter, 10 % personer i åldern 65 år eller äldre (2 procentenheter fler än under 2019), 6 % hemlösa och 6 % personer med funktionsnedsättning.

Av de personer som fick livsmedelsbistånd, grundläggande materiellt bistånd eller stöd för social delaktighet under 2020 var cirka 28 % barn. Denna andel har minskat något jämfört med 2019, då den låg på 30 %. I flera medlemsstater gick den största delen av livsmedelsbiståndet till barn, särskilt i Kroatien (93 %), Ungern och Malta (60 %) och Tjeckien (52 %). I Cypern, Ungern och Irland gick allt grundläggande materiellt bistånd till barn, medan barn utgjorde den enskilt största gruppen (85 % av slutmottagarna) i Österrike.

Omkring 10 % av slutmottagarna var migranter, personer med utländsk bakgrund eller minoriteter. Denna andel kan dock vara underskattad eftersom information om

migranter som mottar stöd inte alltid rapporteras av dataskyddsskäl (Grekland, Frankrike och Slovakien). Migranter generellt är den största gruppen, följd av flyktingar och asylsökande.

Uppskattningsvis 6 % av Feads slutmottagare var hemlösa – en andel som i stort sett förblev oförändrad. Antalet hemlösa personer är emellertid särskilt svårt att uppskatta eftersom de inte är registrerade och ofta ovilliga att lämna personuppgifter. I Irland, Tjeckien och Frankrike utgjorde hemlösa över 13 % av slutmottagarna av livsmedelsbistånd. I Italien var andelen hemlösa som fick livsmedelsbistånd relativt låg (3 %), men de utgjorde den största grupp som fick grundläggande materiellt bistånd (66 % av alla slutmottagare). I Tjeckien utgjorde hemlösa en relativt stor andel av de slutmottagare som fick grundläggande materiellt bistånd (21 %).

Omkring 6 % av slutmottagarna var personer med funktionsnedsättning. Den största andelen personer med funktionsnedsättning som fick livsmedelsbistånd noterades i Bulgarien och Ungern (31 %), Rumänien (20 %), Polen och Lettland (17 %). I Frankrike, Italien, Malta och Portugal låg denna andel på 1 % eller under. Samtidigt var andelen personer med funktionsnedsättning som fick materiellt bistånd relativt stor i Lettland, Rumänien och Litauen (mellan 13 och 17 %).

Ruta 1. ***Nationella exempel på åtgärder riktade till barn***

Lettland: Liksom under 2019 ger Lettland särskilt bistånd till barn. Detta inbegriper i) tre typer av matpaket för spädbarn och småbarn efter ålder, ii) fyra olika uppsättningar hygienprodukter för spädbarn och småbarn i åldrarna 0–24 månader, efter ålder, iii) enskilda läromedel för barn i åldrarna 5–10 år, och iv) enskilda läromedel för barn i åldrarna 11–16 år. För att förhindra diskriminering ser Lettland särskilt till att skolmaterialet (exempelvis skolväskor) inte har former i färger eller teckningar som uppmuntrar till stereotypiska könsuppfattningar.

Rumänien: Barn, i synnerhet de som har det sämst ställt, utgör en majoritet av Feadprogrammens slutmottagare. De får särskilt bistånd, såsom i) paket för personlig hygien, och ii) e-kuponger för utbildningsstöd (för stödberättigade barn som har det dåligt ställt) med syftet att motverka att de hoppar av skolan i förtid, antingen i förskolan, grundskolan och högstadiet. Man planerade även att tillhandahålla paket för nyfödda under 2020, men på grund av covid-19-pandemin kunde åtgärden inte genomföras.

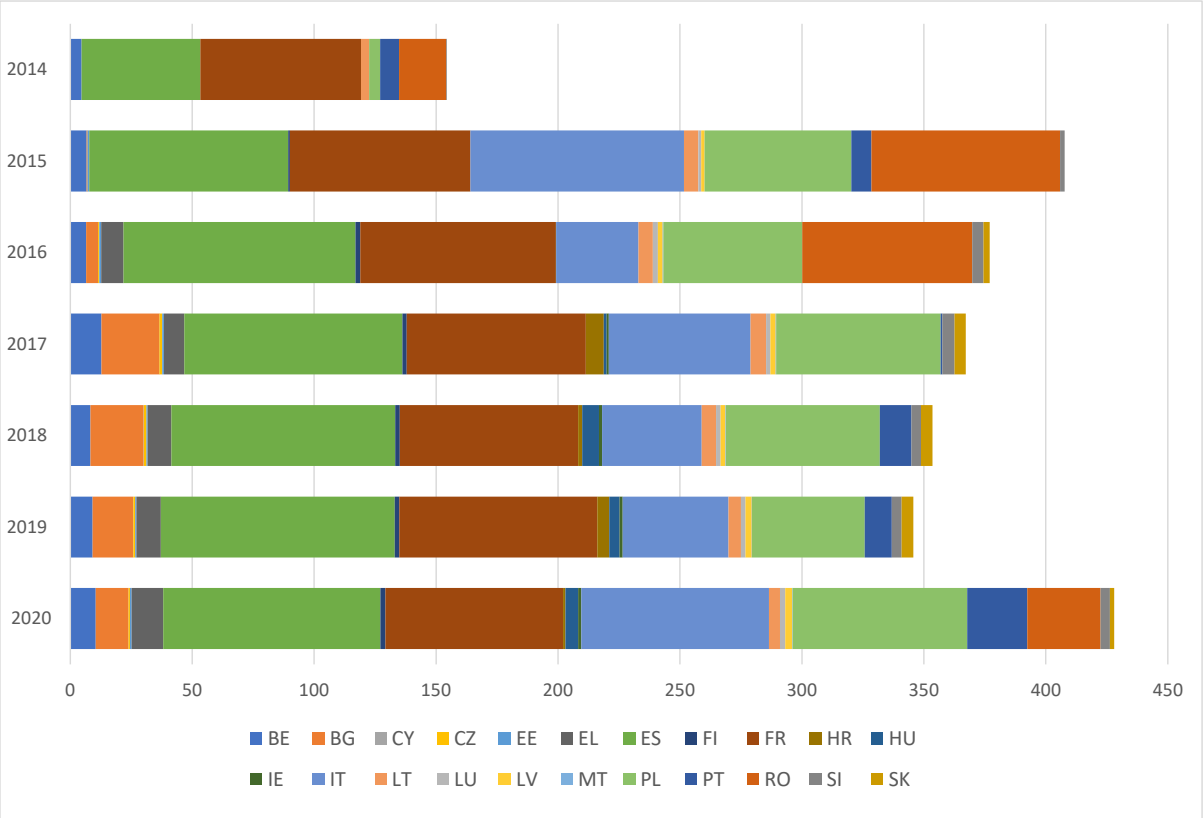
Cypern: I februari 2018 inleddes arbetet med att dela ut materiellt bistånd till mottagare i och med genomförandet av ett program med ”babypaket” (*prika tou morou*) riktat till barn födda efter den 1 januari 2017. Programmet genomförs på ett framgångsrikt sätt och som planerat. Till basprodukterna för nyfödda hör sängar, blöjor och madrasser. Trots utmaningarna i samband med covid-19 kunde tillhandahållandet av dessa basprodukter fortgå, men i syfte att värna om samtliga inblandades säkerhet och hälsa gjordes vissa ändringar när det gäller sättet på vilket produkterna delades ut.

Operativt program I – livsmedelsbistånd

Efter att ha minskat i mängd under tre år ökade livsmedelsbiståndet avsevärt under 2020, då det uppgick till 428 000 ton (vilket är en ökning från 345 000 ton under 2019). Under perioden 2014–2020 uppgick den samlade mängden livsmedel till 2 460 000 ton. I cirka två tredjedelar av de 23 medlemsstater som genomför operativt program I antingen ökade mängden livsmedel som delades ut, eller låg kvar på samma nivåer. De procentuella ökningarna var särskilt tydliga i Portugal (+123 %), Italien (+77 %), Polen (+55 %) och Estland (+36 %). Dessutom rapporterade Rumänien en ökning för första gången sedan 2016.

De största minskningarna, återigen i procent, noterades i Kroatien (–79 %) och Slovakien (–64 %)[14], medan Cypern upphörde med utdelningen av livsmedelsbistånd. Under 2020 genomförde Estland utdelning av livsmedelsgåvor för första gången i samverkan med sin partnerorganisation (*Estonian Food Bank*).

Diagram 3. ***Livsmedelsbistånd 2014–2019 (i tusen ton) per medlemsstat***



Källa: SFC2014

Under 2020 bestod drygt hälften av allt utdelat livsmedel (57 %) av mjölkprodukter samt mjöl, bröd, potatis och andra stärkelsehaltiga produkter. Andelen mjölkprodukter (31 % av allt livsmedel) var särskilt stor i Frankrike (50 %), Spanien (47 %) och Slovenien (46 %). Andelen mjöl, bröd, potatis och andra stärkelsehaltiga produkter (26 % av allt livsmedel) utgjorde majoriteten av de utdelade livsmedlen i Finland, Slovakien, Rumänien, Lettland och Malta (från 62 % i Finland till 50 % i Malta), medan den uppgick till 49 % i Italien och därmed utgjorde den enskilt största livsmedelsgruppen. Frukt och grönsaker stod för 18 % och var därmed den tredje största kategorin sett till procent. Andelen var särskilt stor i Portugal (38 %), Bulgarien (33 %), Polen och Irland (28 % i båda fallen). De övriga kategorierna (kött, ägg, fisk och skaldjur; fetter och oljor; färdigmat[15]) motsvarade alla omkring 7–8 % av allt livsmedel, medan socker uppgick till 3 %[16]. Kostnaden per person för de livsmedel som delas ut varierar betydligt mellan medlemsstaterna och från ett år till ett annat. Det beror till största delen på mängden och typen av de produkter som delas ut (t.ex. en stor andel färskvaror) samt på stödets omfattning.

[14] I Slovakien hänger minskningen samman med de begränsade resurser som återstod i slutet av programperioden. Under tiden har Feads budget utökats med React-EU-medel.
[15] Färdigmat inbegriper ätfärdiga torra produkter, livsmedel med lång hållbarhetstid, färdiga blandningar och snacks.
[16] Läs mer om de gemensamma utfallsindikatorerna 4–10 i bilagan.

Den andel livsmedel som medfinansierades av Fead av den totala mängd livsmedel som delades ut av partnerorganisationerna uppgick till cirka 50 %. Denna andel varierade och låg under 25 % i Frankrike, Luxemburg och Finland men motsvarade allt livsmedel som delades ut i Bulgarien, Spanien och Ungern[17]. Samtliga 21 medlemsstater som delar ut livsmedel delade ut det i form av standardiserade livsmedelspaket. Dessutom tillhandahöll 13 medlemsstater måltider: Belgien, Bulgarien, Finland, Grekland, Irland, Italien, Kroatien, Lettland, Polen, Slovakien, Spanien, Tjeckien och Ungern.

Operativt program I – grundläggande materiellt bistånd

Tolv medlemsstater tillhandahöll grundläggande materiellt bistånd under 2020, nämligen Cypern, Grekland, Irland, Italien, Kroatien, Lettland, Litauen, Luxemburg, Rumänien, Tjeckien, Ungern och Österrike. Förteckningen liknar 2019 års förteckning med undantag för Rumänien, som inte delade ut något grundläggande materiellt bistånd och Slovakien, som upphörde med utdelningen under 2020, så som tidigare nämnts.

Omfattningen av det grundläggande materiella biståndet fortsatte att öka avsevärt. Under 2020 delade medlemsstaterna ut 69,2 miljoner euro i grundläggande materiellt bistånd, vilket var en ökning från 19,2 miljoner under 2019 (då det redan hade ökat med 42 % jämfört med 2018 och med 44 % jämfört med 2017). Ökningen är en följd av att materiellt bistånd har tillhandahållits i ganska ökad omfattning i flera medlemsstater. Ökningarna var särskilt tydliga i Österrike, Tjeckien, Grekland, Lettland och framför allt Italien (där biståndet mer än femfaldigades) och i Rumänien, som står för den stora majoriteten av det materiella bistånd som delas ut i EU (41,2 miljoner euro). Det grundläggande materiella biståndet minskade markant i Kroatien (från 2,2 miljoner euro till 368 000 euro) och i mindre utsträckning i Litauen och Luxemburg. I Slovakien upphörde utdelningen[18].

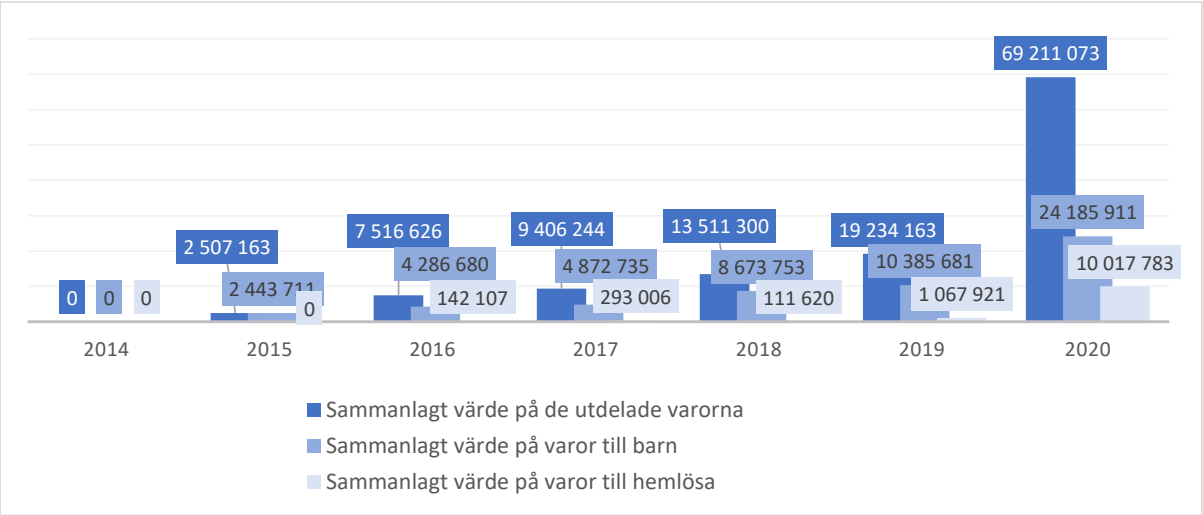
Det grundläggande materiella biståndet till barnfamiljer genom Fead utgjordes fortsatt främst av skolmaterial och kroppsvårdsprodukter. Bland de varor som delades ut till barnfamiljer 2020 fanns skrivmaterial och skolmaterial (Grekland, Irland, Kroatien, Lettland, Ungern och Österrike), skolväskor (Grekland, Kroatien, Lettland och Österrike), paket med babyprodukter (Cypern, Grekland, Irland, Kroatien, Lettland och Ungern), sportutrustning (Grekland och Kroatien) och kläder (Grekland, Kroatien och Italien). I Grekland, Lettland, Luxemburg och Ungern delade man också ut produkter som tvättmedel, kräm och tvål för spädbarn och småbarn samt tvättlappar och blöjor. I Kroatien, Lettland, Litauen, Polen, Portugal, Rumänien, Tjeckien och Ungern delade man dessutom ut hygienpaket med skyddsutrustning i syfte att hindra spridningen av covid-19. Dessa innehöll bland annat munskydd och saneringsprodukter.

Hemlösa omfattades särskilt av Italiens åtgärder för bostadsstöd, men de fick även bistånd i Grekland och Tjeckien, där de fick kroppsvårdsprodukter och andra varor. I Tjeckien och Italien fick de även köksutrustning (vilket gällde de personer som fick ny bostad eller levde i otrygga boendeformer) och kläder. I Grekland, Italien och Tjeckien fick de hemlösa sovsäckar och filtar.

[17] Se indikator 11b i bilagan. Värdena för denna indikator anges på basis av en välgrundad uppskattning gjord av partnerorganisationerna.

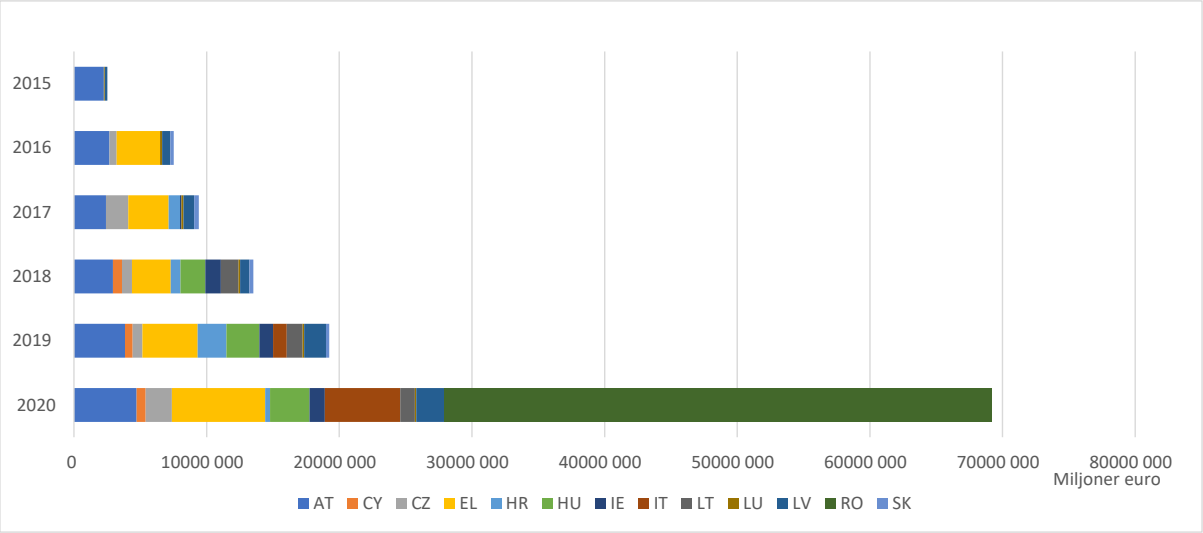
[18] Avbrottet i det materiella biståndet i Slovakien 2020 berodde på en brist på finansiella medel. Den förvaltande myndigheten omfördelade under tiden medel till denna åtgärd och inledde en ny offentlig upphandling i syfte att kunna återuppta det materiella biståndet under 2022.

Diagram 4. ***Sammanlagt värde på varor 2014–2020 per typ***



Källa: SFC2014

Diagram 5. ***Sammanlagt värde på varor 2014–2020 per medlemsstat***



Källa: SFC2014

Operativt program I – kompletterande åtgärder

I enlighet med förordningen om Fead vidtog de medlemsstater som genomförde operativt program I under 2020 också kompletterande åtgärder. Covid-19-krisen medförde dock betydande utmaningar när det gällde införandet av kompletterande åtgärder som en del av Feads program, och genomförandet har i allmänhet varit ojämnt mellan medlemsstaterna. Samtidigt genomfördes ytterligare kompletterande åtgärder i syfte att ta itu med aktuella utmaningar kopplade till pandemin, till exempel följande:

- I några medlemsstater gavs information om skyddsåtgärder i samband med pandemin, bland annat i Bulgarien, Finland, Grekland, Italien, Ungern och Österrike.
- I vissa medlemsstater inkluderade de förvaltande myndigheterna psykologiskt stöd som en del av de kompletterande åtgärderna i syfte att ta itu med de konsekvenser

som covid-19-pandemin och tillhörande sociala restriktioner hade för den psykiska hälsan (t.ex. i Frankrike, Grekland, Polen, Rumänien och Slovenien).

- På grund av de omfattande nedstängningar som infördes i medlemsstaterna kom den digitala tekniken att spela en mycket viktig roll. I Lettland, Malta, Polen och Ungern genomfördes verksamheter med syftet att stärka de digitala färdigheterna inom utbildning och arbete samt säkerställa driften av socialtjänsten och upprätthålla banden mellan familj och samhälle.

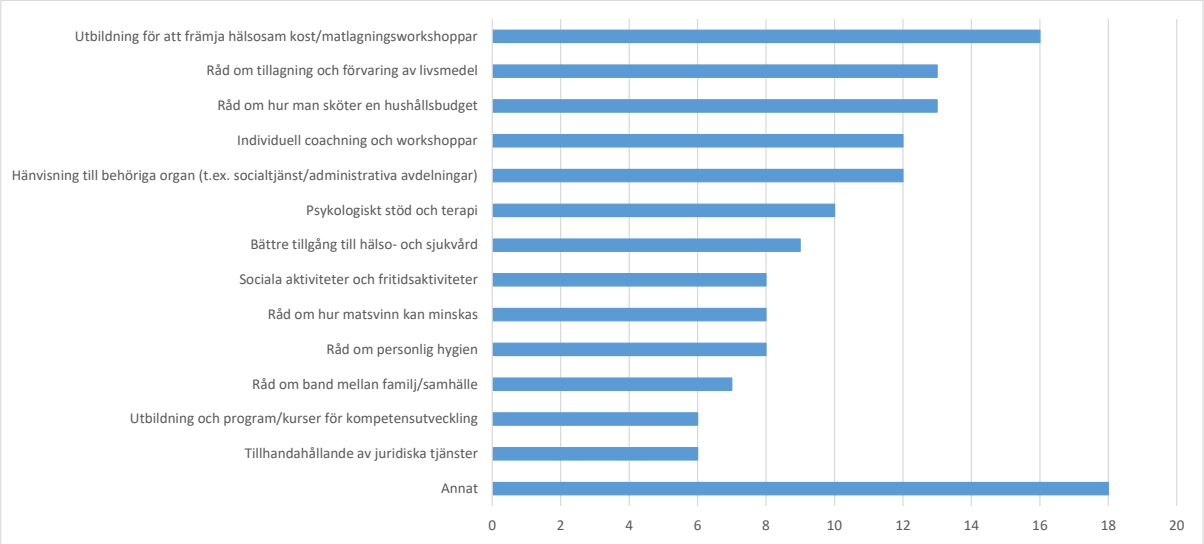
De flesta medlemsstater fortsatte dessutom att genomföra flera olika kompletterande åtgärder, medan några få valde att lägga tonvikten på en eller två aktiviteter. Emellertid har det kunnat konstateras att de kompletterande åtgärderna blev färre under 2020 i några medlemsstater, såsom i Estland och Irland, som en följd av covid-19. I Rumänien däremot ökade tillhandahållandet av kompletterande åtgärder inom ramen för Fead avsevärt under 2020. I Lettland låg ökningen på 10 % (112 fler kompletterande åtgärder) jämfört med 2019, men antalet mottagare av kompletterande åtgärder minskade med 11 % (677 personer).

Bland de kompletterande åtgärder som genomfördes 2020 ingick följande:

- Råd om tillagning och förvaring av livsmedel (Belgien, Bulgarien, Finland, Frankrike, Kroatien, Litauen, Lettland, Malta, Polen, Portugal, Slovakien, Spanien och Tjeckien).
- Utbildning eller information för att främja en hälsosam kosthållning och livsstil, bl.a. matlagningsworkshoppar (Belgien, Bulgarien, Finland, Frankrike, Grekland, Italien, Kroatien, Lettland, Litauen, Luxemburg, Polen, Portugal, Slovakien, Spanien och Tjeckien).
- Råd om hur matsvinn kan minskas (Bulgarien, Finland, Lettland, Luxemburg, Polen, Portugal, Spanien och Tjeckien).
- Råd om personlig hygien (Belgien, Bulgarien, Grekland, Kroatien, Lettland, Rumänien, Slovakien och Ungern).
- Hänvisning till relevanta tjänster (t.ex. socialtjänsten eller administrativa organ) (Belgien, Bulgarien, Estland, Finland, Frankrike, Irland, Italien, Lettland, Luxemburg, Portugal, Slovakien och Tjeckien).
- Coachningsinsatser och workshoppar, särskilt för att förbättra integrationen i utbildning och på arbetsmarknaden (Bulgarien, Cypern, Grekland, Finland, Frankrike, Irland, Italien, Litauen, Malta, Rumänien, Slovenien och Tjeckien).
- Utbildning och program/kurser för kompetensutveckling (Frankrike, Grekland, Malta, Polen, Rumänien och Slovenien).
- Bättre tillgång till hälso- och sjukvård (Bulgarien, Finland, Frankrike, Irland, Italien, Lettland, Rumänien, Spanien och Ungern).
- Psykologiskt stöd och terapi (Finland, Frankrike, Grekland, Italien, Litauen, Polen, Rumänien, Slovenien, Tjeckien och Ungern).
- Råd om hur man hanterar en hushållsbudget (Bulgarien, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Kroatien, Lettland, Litauen, Malta, Polen, Portugal, Slovakien och Tjeckien).
- Särskilda råd om hur banden mellan familj och samhälle kan upprätthållas eller återupprättas, inbegripet konfliktlösning, föräldrastöd och hemtjänst (Bulgarien, Cypern, Frankrike, Irland, Lettland, Litauen och Polen).
- Sociala aktiviteter och fritidsaktiviteter (Finland, Frankrike, Lettland, Luxemburg, Malta, Polen, Slovenien och Tjeckien).
- Tillhandahållande av juridiska tjänster (Frankrike, Italien, Litauen, Polen, Rumänien och Tjeckien).

- Andra kompletterande aktiviteter (Belgien, Bulgarien, Cypern, Estland, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Luxemburg, Malta, Polen, Portugal, Rumänien, Slovenien, Spanien, Tjeckien och Österrike), däribland främst tjänster för personligt stöd, vuxnas omsorg, transporter av socialt värde, bättre tillgång till bostäder eller härbärgen, stöd för tillgång till rättigheter och skolstöd.

Diagram 6. Kompletterande åtgärder under 2019 (n=23)



Ruta 2. ***Användning av medel för tekniskt bistånd i samband med pandemin***

Ett antal medlemsstater, däribland **Litauen, Luxemburg, Polen, Rumänien och Slovenien**, har mobiliserat medel för tekniskt bistånd för att uttryckligen ta itu med de utmaningar som covid-19-pandemin fört med sig. De förvaltande myndigheterna i **Bulgarien, Litauen** och **Polen** beslutade att använda en del av de medel som anslagits till tekniskt bistånd för att köpa skyddsutrustning till personal och frivilliga som var direkt delaktiga i utdelningen av livsmedelsbistånd.

I **Luxemburg** användes tekniskt bistånd för att genomföra halvtidsundersökningen av Feads program och slutmottagare, samt för att anpassa programvara för distansinköp för de mottagare som ansågs höra till en riskgrupp under pandemin.

I **Lettland** mobiliserades medel för tekniskt bistånd för att säkerställa kontinuiteten i åtgärderna för balans mellan arbete och privatliv samt tillgången till arbete, samtidigt som man värnade om jämställdhets- och icke-diskrimineringsprinciperna.

Medlemsstater som **Rumänien** och **Slovenien** har specifikt utnyttjat medel för tekniskt bistånd som stöd till genomförandet av Fead och dess insatser. I **Rumänien** användes tekniskt bistånd för att understödja det allmänna genomförandet av Fead med hjälp av logistiskt stöd, till exempel genom att anställa kontraktsanställda och tillhandahålla den utrustning som krävdes för insatserna och för skyddet av den operativa personalen.

I några medlemsstater omfördelades en del av budgeten avsedd för ett särskilt operativt program till särskilda åtgärder. I **Slovakien** omfördelades en del av den outnyttjade budget som ursprungligen anslagits till andra åtgärder för att stödja tillhandahållandet av hygienpaket till slutmottagarna i samband med covid-19-pandemin.

Operativt program II – social delaktighet

Medlemsstaterna i operativt program II[19] (Danmark, Nederländerna, Sverige och Tyskland) fortsatte att genomföra åtgärder för social delaktighet under 2020, trots att covid-19-krisen hade en tydlig negativ inverkan på verksamheterna i samtliga medlemsstater.

I Tyskland fortsatte man att nå ut till nyanlända vuxna och hemlösa och ge dem bättre tillgång till rådgivning och stödtjänster. Genom specifikt mål A fick 4 275 invandrarbarn i förskoleåldern (upp till 7 år) stöd. 3 767 invandrarbarn har utnyttjat minst ett erbjudande om tidig pedagogisk verksamhet. Detta motsvarar en resultatindikator på 88,11 %. Inom ramen för specifikt mål B fick 5 365 hemlösa och personer som löpte risk att bli hemlösa rådgivning. 4 373 personer fick stöd genom rådgivning och mentorskap via minst en socialtjänst (81,56 % av det totala antalet).

I Danmark utökades verksamheten för att förbättra villkoren för hemlösa, däribland hemlösa från andra EU-länder som fått tillstånd att stanna i Danmark. Projektverksamheten fortgick under de perioder då covid-19-restriktioner rådde, men pandemin visade sig bli en utmaning och antalet deltagare sjönk kraftigt: från 757 år 2019 till 277 år 2020. Covid-19 har haft störst konsekvenser för organisationer som arbetar med migranter, eftersom många har återvänt till sina ursprungsländer.

I Nederländerna drabbades projektet ”Äldre i kvarteret” hårt av covid-19-krisen, men visade sig också vara särskilt värdefullt. Projektet syftar till att minska den sociala utestängningen bland personer över 65 år som har det dåligt ställt. De lokala biblioteken fungerar som de huvudsakliga kontaktpunkterna, men dessa var ofta stängda. Verksamheten för digitala färdigheter, som deltagarna tidigare hade deltagit i, visade sig dock bli till nytta vid nedstängningarna och gjorde att onlineverksamheter kunde fortsätta. Projektet kunde därmed fortsatt bidra till att få befintliga deltagare att känna sig socialt delaktiga. I vissa fall tog till och med deltagarna själva initiativ till att fortsätta träffarna utomhus. I slutändan lyckades de deltagande biblioteken även att nå ut till nya deltagare, men antalet minskade från 579 till 366. Det totala antalet uppgick till 3 219 under perioden 2014–2020. De uppgav också att de hade för avsikt att fortsätta med projektet med egna medel efter det att finansieringen via Fead upphört.

Programmen för social delaktighet i Sverige omfattar två typer av stöd, nämligen hälsofrämjande insatser och grundläggande information om det svenska samhället för utsatta personer från andra EU- eller EES-länder. Under 2020 ökade antalet deltagare kraftigt till 1 175, vilket var en ökning från 658 år 2019. Det totala antalet deltagare under perioden 2014–2020 uppgick till 3 849. De huvudsakliga målgrupperna är hemlösa (eller personer som löper risk att bli hemlösa), migranter, personer med utländsk bakgrund, minoriteter och kvinnor. Dessa grupper utgör tillsammans över 90 % av slutmottagarna inom ramen för Feads program.

2.3 Hinder för genomförandet

Fondens mål är på god väg att uppnås. Några få hinder för genomförandet kvarstår dock, såsom kapacitetsproblem hos partnerorganisationer och logistikutmaningar huvudsakligen kopplade till covid-19-pandemin. Problemen löstes till viss del tack vare

[19] Med detta menas de medlemsstater som genomför operativt program för social delaktighet för dem som har det sämst ställt (även kallat operativt program II) som understödjer annan verksamhet än aktiva arbetsmarknadsåtgärder och som består av icke-finansiellt och icke-materiellt bistånd, vars syfte är att möjliggöra social delaktighet för de personer som har det sämst ställt.

den ökade flexibilitet och den minskade administrativa börda som 2020 års ändringar av Fead medförde. Genom ändringarna tilläts användning av e-kuponger vid utdelningen av livsmedelsbistånd (Portugal, Rumänien) och grundläggande materiellt bistånd (Litauen, Luxemburg, Rumänien), tillhandahållande av personlig skyddsutrustning (för att minska risken för smittspridning) samt finansiering av åtgärder till 100 % för räkenskapsåret 2020–2021. Det goda samarbetet mellan förvaltande myndigheter och partnerorganisationer visade sig också vara avgörande för att ta itu med utmaningarna.

Genomförandehinder rapporterades av över 20 medlemsstater. De flesta medlemsstater (Belgien, Cypern, Estland, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Kroatien, Litauen, Luxemburg, Lettland, Malta, Polen, Portugal, Rumänien, Sverige, Slovenien, Slovakien, Spanien och Tjeckien) rapporterade att covid-19-pandemin och dess inverkan på olika nivåer lett till betydande hinder för genomförandet av Feads program under 2020, nämligen följande:

- **I ett stort antal av dessa medlemsstater konstaterades att genomförandet av åtgärderna avbröts till följd av nedstängningar och restriktioner.** I vissa fall ledde personalbrister till att utdelningsplatserna fick stänga (Belgien, Irland, Luxemburg). I de flesta medlemsstater gjordes dock anpassningar så att livsmedelsutdelningen skulle kunna fortsätta trots restriktioner. Slutmottagarna kunde i allmänhet hämta ut livsmedelsbistånd vid en bestämd tid och på en bestämd plats, eller på olika sätt (i Belgien, Cypern, Estland, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Kroatien, Litauen, Lettland, Luxemburg, Malta, Polen, Portugal, Rumänien, Slovenien, Slovakien, Spanien och Tjeckien). För att undvika trängsel vid utdelningsplatserna levererades livsmedelsbistånd och materiellt bistånd bland annat till slutmottagarnas hem, vid enskilda möten och genom matkuponger (Portugal, Rumänien). På liknande sätt anpassades de kompletterande åtgärderna i vissa medlemsstater till de nya utmaningarna (t.ex. i Nederländerna genomfördes verksamheterna både fysiskt och på distans), medan de i andra medlemsstater avbröts (t.ex. i Polen).
- **Pandemin orsakade direkta förseningar och problem vid genomförandet av livsmedelsutdelningen och det materiella biståndet** i Belgien, Bulgarien, Danmark, Frankrike, Grekland, Kroatien, Malta, Polen, Portugal, Rumänien och Tjeckien. Det rapporterades framför allt om svårigheter att dela ut särskilda livsmedelsprodukter (Luxemburg, Polen), något som berodde på den begränsade råvarutillgången på marknaden och förseningar i produktionen. Vidare ledde personalbrister i Polen till svårigheter att genomföra avtal, till exempel med transportföretag, vilket försvårade tillhandahållandet av vissa produkter. I Slovakien rapporterades svårigheter i några enstaka fall då slutmottagare ändrat sin stadigvarande adress och vägrade ta emot bistånd.

Liksom under tidigare år hjälpte Feads flexibilitet och det goda samarbetet mellan förvaltande myndigheter och partnerorganisationer länderna att lösa många av dessa problem. I vissa medlemsstater (exempelvis Belgien, Danmark, Frankrike, Italien, Irland och Sverige och Tyskland) sammanträdde den förvaltande myndigheten regelbundet, antingen fysiskt eller online, med partnerorganisationer och berörda parter för att diskutera och stödja genomförandet av programmet.

Medlemsstaterna rapporterade främst om utmaningar kopplade till effekterna av covid-19-krisen, men det fanns också utmaningar förenade med

- logistik, t.ex. höga transportkostnader, produkter som förstörts under transporten, åsidosättande av principen ”först in, först ut” för rationell förvaltning av resurserna (Belgien, Grekland, Kroatien, Lettland, Polen och Portugal),
- åsidosättande av kvalitetskrav, något som programansvariga i Polen rapporterade fall av och som lett till avtalsenliga påföljder för livsmedelsleverantören,
- bristande kapacitet hos partnerorganisationer (Danmark och Polen), särskilt i fråga om identifiering av målgrupper, eller som en följd av medlemsstatens territoriella sammansättning (Litauen).

Ruta 3: Utmaningar kopplade till covid-19

I **Litauen** blev ett problem med stigmatisering tydligt under covid-19-pandemin, i och med att personer som inte tidigare hade varit i kontakt med det sociala trygghetssystemet ställdes inför ekonomiska svårigheter. En del av dessa personer avvisade bistånd via Fead trots att de var berättigade till det.

Även i **Malta** har man kunnat observera stigmatisering till följd av landets ringa storlek, där personer från samma ort känner varandra personligen eller är släkt. I detta avseende får Feads mottagare ytterligare stöd genom att ges möjligheten att själva välja vid vilken utdelningsplats de vill hämta ut det som de har rätt till, i stället för att hämta ut det vid den lokala utdelningsplats där de bor.

I **Belgien** har covid-19-krisen fått betydande och långtgående verkningar. Den förvaltande myndigheten, sektorn för livsmedelsbistånd och partnerorganisationerna agerade gemensamt för att snabbt anpassa sig till situationen och höll regelbundna möten i syfte att hitta lösningar som tillgodosåg stödmottagarnas behov, samtidigt som man verkade för att begränsa konsekvenserna av den plötsliga och oväntade nedstängningen.

I **Portugal** antogs åtgärder mellan mars och juli 2020 för att förenkla vissa administrativa förfaranden kopplade till utdelningen, nämligen i fråga om bekräftelser av produktleveranser, med syftet att minska smittorisken och spridningen av covid-19.

I **Cypern** kunde det årliga utvärderingsmötet inte hållas, eftersom åtgärderna för social distansering behövde iakttas. Under 2020 deltog tjänstemän från det förmedlande organet, den förvaltande myndigheten och stödmottagare i ett antal sammanträden på EU-nivå, såsom sammanträden för de aktörer som deltar i genomförandet av Fead och sammanträden i Feads expertgrupp. Dessa sammanträden ägde rum online.

I **Italien** infördes exceptionella åtgärder som svar på pandemin. Genom åtgärderna gavs bistånd till fler personer bland dem som har det sämst ställt och skyddsutrustning infördes, både för slutmottagarna och de frivilliga som delar ut biståndet. Utdelningen anpassades också: kommunerna kopplades in för att ersätta de icke-statliga partnerorganisationerna, som i vissa fall fick stänga eller på grund av pandemin inte längre hade tillräckligt med frivilliga.

I **Finland** slutade många äldre frivilliga att delta i livsmedelsutdelningen på grund av sin rädsla för viruset. Yngre frivilliga, ofta studenter, tog dock vid och såg därmed till att tillhandahållandet av tjänsten kunde fortsätta.

2.4 Allmänna principer

Artikel 5 i förordningen om Fead innehåller ett antal principer som ska genomsyra hela Feads utformning och genomförande. De gäller bland annat komplementaritet avseende finansiering, jämställdhet, icke-diskriminering, åtgärder mot livsmedelsslöseri, en balanserad

kost, folkhälsa samt miljö- och klimataspekter. Medlemsstaterna ska efterleva dessa principer och rapportera om dem i sina årliga genomföranderapporter.

Medlemsstaterna efterlever komplementaritetsprincipen genom samordning med andra finansieringsinstrument för att undvika dubbelfinansiering och öka räckvidden för biståndet. Exempelvis i **Ungern** ser de förvaltande myndigheterna till att en insats som får stöd inte stöds genom något annat operativt program eller EU-instrument. I **Litauen** spelar den förvaltande myndigheten en avgörande roll när det gäller att förhindra dubbelfinansiering under programperioden och utarbeta nationell lagstiftning som rör förvaltningen av det operativa programmet och projekten samt i beslutsprocessen kring finansieringen av projekten. Det förmedlande organet bidrar till att förhindra och kontrollera dubbelfinansiering genom att kontrollera betalningsansökningar, övervaka offentliga upphandlingar och kontrollera projekt på plats. I **Rumänien** har man kunnat säkra samordningen med ESF och EU:s övriga politik, strategier och instrument, särskilt med EU:s hälsoinitiativ och initiativ mot livsmedelsslöseriet, genom att det operativa programmet har lagts under samma förvaltande myndighets ansvar, detta för att undvika dubbelfinansiering och se till att de åtgärder som omfattas av Fead samordnas på ett korrekt sätt.

Alla medlemsstaterna rapporterar att de följer jämställdhetsprinciperna och strategierna för att bekämpa diskriminering. För identifiering av målgruppen och slutmottagarna har de flesta medlemsstaterna fastställt objektiva urvalskriterier, dvs. en persons socioekonomiska status, som förhindrar att diskriminering förekommer i någon form när biståndet fördelas. I **Finland** har den förvaltande myndigheten gett partnerorganisationerna och utdelningsplatserna information om fondens huvudprinciper. Nätverket av partnerorganisationer omfattar organisationer som når ut till olika målgrupper, så att stöd ska finnas tillgängligt oavsett kön. I **Litauen** har åtgärder vidtagits för att se till att tillgänglighetsprincipen följs, bland annat med hänsyn till behoven hos personer med funktionsnedsättning (enligt nationella standarder). Framför allt levereras paket till slutmottagarnas hem i de fall de inte kan ta sig till utdelningsplatsen. Personer som har svårt att resa, föräldrar med småbarn och äldre ges företräde vid utdelningsplatserna så att de kan hämta ut paketen utan att behöva köa, och utdelningsplatserna finns i närheten av hållplatser för kollektivtrafik. I **Luxemburg** använder man sig av Europa 2020-indikatorn för att identifiera personer som riskerar att drabbas av fattigdom eller social utestängning. En del av dessa utsatta är personer som inte kommer från Luxemburg och inte nödvändigtvis har alla tillstånd som gör att de lagligen kan bosätta sig i landet. Vissa andra kunde inte lämna in all begärd information i tid. I första hand skulle även dessa personer och familjer ges tillgång till livsmedelsbistånd och inkluderas i programmet.

Många medlemsstater angav att de delar ut varierade och näringsriktiga livsmedel och att de genomför åtgärder för att begränsa livsmedelsslöseriet. I samtliga medlemsstater tog man vid valet av livsmedel hänsyn till produkter som främjar en varierad kost samt till livsmedelssäkerhet. I samband med produktvalet togs dessutom hänsyn till livsmedlens transportbarhet, partnerorganisationernas begränsade lagringskapacitet och produkternas hållbarhet. I **Litauen** köptes produkter med lång hållbarhet in samtidigt som detaljerade förteckningar över slutmottagarna upprättades, så att de exakta mängder som behövdes kunde fastställas. I **Irland** bidrog även ett socialt företag till att skapa samverkan mellan företag och välgörenhetsorganisationer, något som möjliggjorde fördelning över hela landet och gav tillgång till ett varierat livsmedelsöverskott av hög kvalitet, vilket resulterade i att välgörenhetsorganisationernas livsmedelskostnader minskade avsevärt. I **Spanien** delar man ut livsmedel som är lätta att hantera och bevara och som har lång hållbarhet. Livsmedlen

transporteras dessutom i ett format som lämpar sig för slutdestinationen, gör det lättare att hantera och minskar risken för att förpackningen går sönder och därmed orsakar matsvinn.

Alla medlemsstaterna ser till att de livsmedel och produkter som delas ut uppfyller nationella krav för hälsa och säkerhet. Många av medlemsstaterna ger ytterligare stöd för slutmottagarnas hälsa genom kompletterande åtgärder för en hälsosam livsstil. I **Rumänien, Slovakien och Ungern** kopplade de förvaltande myndigheterna in kostexperter i planeringen, för att se till att de varma måltider som delas ut består av livsmedel som är rika på mineraler och vitaminer och därmed är optimala ur hälsosynpunkt. **Italien** fortsatte att välja produkter med hänsyn till det lämpliga intag av protein och kolhydrater som utgör en typisk medelhavskost. I **Slovenien** är leverantörerna skyldiga att före varje steg i livsmedelsleveransen lämna in en analysrapport från ett ackrediterat laboratorium med analyser av de produkter som ska levereras. I **Rumänien** hölls också möten med berörda parter (hälsovårdsministeriet, det nationella folkhälsoinstitutet och det nationella institutet för mödra- och barnhälsa samt företrädare för ministeriet för arbetsmarknad och social rättvisa) i fråga om innehållet i paketen med hygienprodukter.

De flesta av medlemsstaterna rapporterar i sina årliga genomföranderapporter att de genomförde miljövänliga åtgärder. Eftersom de upphandlade produktvolymerna är relativt små i **Finland** blir miljöpåverkan lägre genom centraliserade inköp och transporter än om varje partnerorganisation själv sköter transporten. I **Lettland** har ytterligare miljövänliga åtgärder främjats, såsom att se till att det finns möjlighet att återvinna papper, begränsa utskrifter, återanvända papper (inklusive återvunnet papper) för anteckningsböcker och i möjligaste mån använda pappersvaror som tillverkats av trä från FSC-certifierade skogar.

De flesta medlemsstater rapporterar att de tillämpar partnerskapsprincipen vid programplaneringen av Fead. I **Bulgarien** har partnerskapsprincipen fastställts och tillämpats inom det operativa programmet genom ett brett samråd med berörda parter. Genom kontinuerlig samverkan med partner har det gått att på ett grundligt sätt kartlägga de befintliga problemen och fastställa de bäst lämpade sätten att åtgärda dessa på. I **Polen** tillämpar de nationella organisationerna partnerskapsprincipen i det pågående samarbetet med de regionala och lokala organisationerna genom att övervaka framstegen i genomförandet av livsmedelsutdelningen och de kompletterande åtgärderna samt genom att vidta åtgärder om problem rapporteras. De förvaltande myndigheterna och organisationerna anordnar dessutom regelbundna sammanträden och utbildningstillfällen.

Några medlemsstater rapporterar att de vidtagit åtgärder för att minska den administrativa bördan. I **Finland** möjliggör de begränsade produktvolymerna centraliserade inköp och transporter av de upphandlade produkterna, något som bidrar till att minska den administrativa bördan i samband med dessa verksamheter. I **Bulgarien** genomfördes en analys utifrån effektivitetskriteriet i syfte att undvika att den administrativa bördan, under alla skeden av programgenomförandet, blir onödigt stor. Ett antal förenklade regler infördes. I **Slovakien** fastställde den förvaltande myndigheten ett enhetspris på varma måltider för att minska den administrativa bördan för partnerorganisationerna, med olika priser på egentillagade måltider och varma måltider som köpts in från leverantören. Enhetspriset delgavs kommissionen för kännedom innan det godkändes.

2.5 Utvärderingar

I halvtidsöversynen av Fead rekommenderades det att fokus för framtida program även fortsättningsvis bör ligga på de mest behövande och att flexibiliteten att genomföra program för både social delaktighet och materiellt bistånd bör behållas. Genom att Fead

slås samman med ESF möjliggörs synergier och möjliga vägar öppnas upp för att ge grundläggande stöd för social delaktighet som gör att människor får utbildning och hittar arbete, i de fall målgrupperna är desamma. Det förespråkades också att medlemsstaterna bör uppmuntras att följa förordningen noga och därmed undvika att införa krav på nationell nivå som går utöver kraven i förordningen, eftersom den administrativa bördan till stor del bottnar i krav som införs på medlemsstatsnivå, såsom snäva urvalskriterier. De preliminära resultaten av den pågående studien *Study supporting the monitoring of FEAD – data collection systems implemented by Member States* (på engelska) bekräftar halvtidsöversynens resultat och kommer att ge exempel på god praxis för övervakningssystem.

Utmaningar för genomförandet togs upp på partnerskapsmöten som syftade till att utvärdera Fead samt i förordningen för 2021–2027, genom vilken Feads insatser integreras med ESF. Förenklade övervakningskrav tillämpas dessutom när det gäller särskilda mål som är inriktade på dem som har det sämst ställt. När det gäller utfallsindikatorer kommer det inte längre att krävas att man rapporterar vilka typer av varor som har köpts in och det kommer inte längre att göras åtskillnad mellan den mängd måltider och livsmedelspaket som delas ut. Om uppgifterna hämtas från register kan medlemsstaterna använda nationella definitioner och de behöver inte överensstämma med definitionerna i verktygslådan. Vidare finns en bemyndigandeklausul som gör det möjligt för medlemsstaterna att använda register eller likvärdiga källor. De årliga genomföranderapporterna upphör. Uppgiftsrapporteringen kommer i stället att ske via it-verktyget för regelbundna utbyten mellan kommissionen och programmyndigheterna, dvs. SFC2021. Utvärderingar är obligatoriska för alla specifika mål.

I enlighet med kraven i förordningen utförde de förvaltande myndigheter som genomför ett operativt program för livsmedelsbistånd och/eller grundläggande materiellt bistånd (operativt program I) en strukturerad undersökning av slutmottagarna under 2017. Dessa undersökningar, i kombination med resultaten av en extern utvärdering, samt resultaten av ett öppet offentligt samråd, låg till grund för kommissionens halvtidsöversyn av Fead och bidrog till förhandlingarna om programmen för perioden 2021–2027. Vidare kommer de förvaltande myndigheterna att utföra den andra omgången strukturerade undersökningar av Feads slutmottagare för program av typ I (dvs. som tillhandahåller livsmedelsbistånd och/eller grundläggande materiellt bistånd) under 2022. De förvaltande myndigheterna kan använda resultaten från denna undersökning för att genomföra utvärderingar och dra lärdomar på nationell nivå. De aggregerade undersökningsresultaten på EU-nivå kommer dessutom att kunna fungera som underlag för den efterhandsutvärdering som kommissionen kommer att göra av Fead.

Ruta 4: Utvärderingar i Bulgarien, Finland och Slovenien

Bulgarien

Den förvaltande myndigheten har genomfört en extern utvärdering för att bedöma resultaten av det operativa programmet för livsmedelsbistånd och/eller grundläggande materiellt bistånd. I utvärderingen konstaterades att kvalitetskriterierna har uppfyllts och att de operativa förändringarna av programmet har bidragit till att öka programmets ändamålsenlighet, effektivitet, efterlevnad, enhetlighet och europeiska mervärde. Ändringarna bidrog även till att fler slutmottagare fick varma måltider samt stöd inom ramen för programmet för att ta sig ur fattigdom och social utestängning genom tillhandahållandet av kompletterande åtgärder.

I rekommendationerna framhölls ett utrymme för förbättringar när det gäller att informera allmänheten om verksamheterna; att på ett bättre sätt vägleda personer som kan arbeta till

fortbildning och en aktiv integration på arbetsmarknaden; att införa alternativ till den nuvarande modellen för livsmedelsstöd för att bedöma risker, förhindra att tillgången till biståndet begränsas för dem som har det sämst ställt och säkerställa tjänstens kvalitet; (med avseende på programperioden 2021–2027) att överväga införandet av åtgärder för finansiering av ytterligare former av materiellt bistånd som ges tillsammans med livsmedelsbistånd; att använda pengarna från fonden för socialt skydd främst för att finansiera projekt som syftar till att renovera och modernisera offentliga matsalar.

Finland

I november 2020 hölls det årliga utvärderingsmötet med kommissionen på distans. I januari hölls det årliga gemensamma mötet med partnerorganisationerna och den förvaltande myndigheten, också det på distans. På det årliga mötet behandlades aktuella frågor samt återkoppling på leveransen och utdelningen av produkterna. Syftet var samtidigt att ge vägledning och råd om hur blanketter ska fyllas i samt att vägleda utdelningsplatserna. Preliminära uppgifter om genomförandet under 2021 och om den aktuella situationen vad gäller förberedelserna för ESF+ granskades också.

Slovenien

Av den halvtidsöversyn av IMO:s operativa program som genomfördes 2019 framkom att programmet genomförs på ett mycket kostnadseffektivt sätt. Det finns utrymme för förbättringar när det gäller upphandlingen av livsmedel, i synnerhet för att få till stånd mer fördelaktiga produktpriser. Det gavs förslag på att standardisera system eller koppla samman databaser mellan partnerorganisationerna och centrumet för socialt. Det föreslogs dessutom att en behörig organisation ska upprätta förteckningen över slutmottagare, så att partnerorganisationerna får avlastning. Varken den förvaltande myndigheten (ministeriet för arbete, familj och sociala frågor – MDDSZ) eller partnerorganisationerna upplevde någon betydande administrativ börda, och en optimering kunde endast ske genom upprättandet av en pool av stödmottagare.

1. SLUTSATSER

Under 2020 påverkades Feads verksamhet av utbrottet av covid-19-pandemin. Hälsokrisen ledde till att förutsättningarna för utsatta personer som redan fick stöd från Fead försämrades medan nya personer också kom att söka livsmedelsbistånd, vilket innebar att den samlade efterfrågan på livsmedel och materiellt bistånd ökade. De partnerorganisationer som gav stöd på fältet drabbades dessutom av kapacitetsproblem och logistikutmaningar på grund av personalbrist, störningar i leveranserna av livsmedel och materiella varor samt hälsorestriktioner, såsom nedstängningar och nya hygienkrav.

Fonden har emellertid visat sig kunna anpassas och snabbt kunna tillgodose nya behov. Ur lagstiftningssynpunkt har förordningen om Fead ändrats vid tre tillfällen under de två senaste åren.

1. Ändringarna inom ramen för initiativet CRII+ möjliggjorde användningen av indirekta utdelningsmetoder, såsom kuponger och kort (för att minska risken för smittspridning), och inköp av personlig skyddsutrustning till de organisationer som delar ut bistånd från Fead. Dessutom stärktes medlemsstaternas likviditet genom att det blev möjligt att erbjuda en medfinansieringsgrad på 100 % under loppet av ett räkenskapsår.

2. I och med ändringarna inom ramen för React-EU kan medlemsstaterna anslå ytterligare medel till Fead för att komplettera det befintliga biståndet, t.ex. med livsmedelsbistånd och/eller grundläggande materiellt bistånd eller projekt för social delaktighet. Partnerorganisationernas kännedom om målgrupperna och uppsökande verksamhet, i kombination med det goda samarbetet med de förvaltande myndigheterna, visade sig också vara avgörande för att ta itu med de pandemirelaterade utmaningarna och utnyttja den nya flexibiliteten.
3. Genom ändringarna inom ramen för Care (sammanhållningspolitiska insatser för flyktingar i Europa) ges medlemsstaterna och regionerna större flexibilitet att använda Fead för att ge krisstöd till dem som flyr Ukraina till följd av Ryska federationens invasion.

De sammanlagda stödberättigande offentliga utgifter som anslagits till stöd inom ramen för Fead uppgick till 643 miljoner euro under 2020, vilket var en ökning från 608 miljoner euro under 2019. I slutet av 2020 uppgick de samlade belopp som anslagits (för perioden 2014–2020) till närmare 3,9 miljarder euro, vilket motsvarar 85 % av programmens totala medel (vilket inkluderar EU-medel och nationell medfinansiering). Under 2020 betalades ett belopp på omkring 552,2 miljoner euro ut till stödmottagarna – en betydande ökning jämfört med tidigare års nivåer – som en följd av att insatserna återupptogs i Rumänien och efterfrågan ökade i samband med pandemin. Det finansiella genomförandet av Fead kan därmed sägas fortskrida enligt planen.

Under 2020 delade 27 medlemsstater framgångsrikt ut bistånd via Fead och gjorde stora framsteg mot Feads mål. De flesta medlemsstaterna (23 av 27) delade ut livsmedelsbistånd och/eller grundläggande materiellt bistånd i kombination med kompletterande åtgärder, medan fyra medlemsstater fortsatte att driva program för social delaktighet. Nästan 15 miljoner människor fick stöd i form av livsmedelsbistånd, omkring 1,96 miljoner människor fick materiellt bistånd och 30 000 människor fick stöd genom åtgärder för social delaktighet. Profilen på målgrupperna har i stort sett förblivit oförändrad, om än med några smärre förändringar: av slutmottagarna var omkring 47 % kvinnor, 28 % barn, omkring 10 % migranter, deltagare med utländsk bakgrund eller minoriteter, 10 % personer i åldern 65 år eller äldre, 6 % hemlösa och 6 % personer med funktionsnedsättning. Samtliga medlemsstater som genomförde operativt program I vidtog också kompletterande åtgärder som fick anpassas utifrån hälsokrisen. De nationella årliga genomförandeapporterna visade dessutom att de allmänna principerna på det stora hela efterlevs.

Fead 2014–2020 närmar sig sitt slut, och under programperioden 2021–2027 kommer fonden att utgöra en del av ESF+. Därigenom integreras ansträngningarna för att hantera de värsta formerna av fattigdom ytterligare med bredare strategier för social delaktighet och utökad finansiering. ESF+-programmen kommer att spela en avgörande roll för den ekonomiska och sociala återhämtningen efter pandemin och för att främja en rättvis övergång till en klimatneutral ekonomi i linje med ambitionerna i den europeiska gröna given och i kombination med Fonden för en rättvis omställning. Den kommer också att vara en viktig del i arbetet med att genomföra den europeiska pelaren för sociala rättigheter.